

117349

64360

EGYETEM

Látsadalmi-éleludományos

FOLYÓÍRAT

1916.

Ápr.-máj. hó.

5-6. szám.

Főszerkesztő

Fehér Gábor

Felelős szerkesztő

Papp Imre

Munkatársak:

Theologiai karról

Ferenczy Károly

Jogi karról

Markovits Lajos

Bölcsészeti karról

Páti Ferenc

Kiadóhivatali főnök

Rázsó Pál

MEGJELENIK

hasonló 1-szer előtzel ára

egyenl. évre 3-k. egy. szám 30-f.

KIADJA AZ EGYETEMI KÖR

FELHIVÁS!

A DEBRECENI EGYETEMI KÖR, hogy az ifjúság életéről a nagy nyilvánosságot tájékoztassa,

„AZ EGYETEM“

cimen lapot indít. Lapunk a jelen időben céljául tűzte ki azt is, hogy a hadbavonult egyetemi hallgatóknak, ill. azok hozzátartozóinak, amennyiben egyetemi ügyekben felvilágosítást kérnek, ezekkel készségesen szolgáljon. A lap összeállításánál igyekszünk szórakoztatót is nyújtani.

Lapunk havonta egyszer jelenik meg és előfizetési ára évi 3 korona. SZERKESZTŐSÉG.

AZ ELŐFIZETÉSI ÖSSZEG RÁZSÓ PÁL
KIADÓHIVATALI FŐNÖK CÍMÉRE
KÜLDENDŐ. KOLLÉGIUM. DEBRECEN.

Mindennemű közlemény és kézirat a főszerkesztő címére: Debrecen, Kollegiumi internátus, küldendő.

TANULMÁNYOK

Zueignung.

*A nagy németiségnek ajánljuk ezt a füzetet. Német zse-
ninek és erőnek akarunk áldozni vele, egy vízcseppet aka-
runk beleejteni a germán dicsőség világtengerébe.*

*Németország! Isten után kiben bízna a sokféle ellen-
ségtől zaklatott magyarság, ha nem benned; ki más tudta
volna megállítani határainkon az északi áradatot, ha nem te.*

*Germania! Az a fény, amely rólad soha nem sejtett
erővel özönlik, eltakar előlünk mindent, ami ezen túl van;
nem engedi meglátni más nagy nemzetek fényes kultúráját
és parancsol, hogy csak te benned lássuk az egész világot.*

*De mi nem zúgolódunk. A német hűség nem erősebb,
mint miénk hozzád, s mi csak rajongani tudunk érted, s
nem bírdlni, csak csudálni tudjuk amit teszel.*

*Lehet, hogy nem vagyunk elfogulatlanok, de nem is
akarunk azok lenni. Legtöbbször az elfogulatlan vélemény
az, amelyre a legkevesebb szükség van a világon. És ennek
a háborúnak éppen nincs szüksége ilyen véleményekre; itt
csak az kell, hogy egymást szeretni, ellenségeinket gyűlölni
tudjuk. És ebben a két dologban egyformán erőseknek érez-
zük magunkat veled, hatalmas Germánia.*

*Csak azért szeretnénk, hogy hangunkat, mely ebben a
nagy zivatarban nyomtalanul el fog tűnni, — megszáz-
szorozná valami csodás erő, hogy a nagy németiség is meg-
hallhassa, hogy itt Debrecenben, az új magyar egyetem
töredékes ifjúsága bámulattal és rajongással nézi Német-
ország hatalmas harcát; azzal a rajongással, amely elfogult-
ságában képes megtagadni más népek fényes kultúráját, félre-
dobni — ha kell — egy Shakespearét, Dantét, s kultuszt*

emelni ellenségeink gyűlöletének, ha ezzel előmozdítja a germán ügynek, s a vele elválhatatlanul összeforrott magyar-ságnak végső diadalát.

Nem akarjuk elfelejteni, hogy a Rajnát sohasem védte olyan német erő, mint a mi magyar Rajnánkat, a kárpátok bejáróit. Mindég emlékezni fogunk rá, hogy a jogos bosszút a királygyilkosok népén, amit mi megállani nem tudtunk, megállotta helyettünk német zseni és német erő.

Hálánk, tiszteletünk és szeretetünk bizonyságául áldozuk e pár lapot a németségnek és nem félünk, hogy nevetéssé leszünk, amikor így mécset gyűjtünk a Nap tiszteletére. Nem félünk, mert a cél — meghajolni a világ legnagyobb nemzete előtt és áldozni neki — tiszteletreméltó.

A napoleoni háborúk német lírája.

Írta: Gáspár Endre.

Az egyetlen ismert filozófiai rendszer, a Schopenhaueré, mely legalább is megkísérelte, hogy a költészetnek s benne az egyes műfajoknak metafizikai megalapozást adjon, a lírát egy, a többitől merőben heterogén helyre utalja, mintegy átmenetül állítván oda a közönséges és a művészi átélés között. Szerinte a líra az egyedüli műfaj, melyben az akarati nyilvánulásoknak még lehet némi szerepük, holott egyébként a művészi átélés épen az említett tényezők ideiglenes, de teljes távollétével azonos s a lírai költészet végső analizisben nem is egyéb, mint a felszabadulni vágyó intellektus harca az őt teljesen lenyűgözni kívánó akarattal.

Ha most már el kell fogadnunk azt, hogy a szenvedélyek, érzések, óhajok és törekvések a költészetnek legalább is egy ága, a líra szempontjából mindjárt keletkezésük pillanatában hozzáférhetők, azon sem csodálkozhatunk másfelől, hogy a teljesen egyéni jellegű érzelmek mindenkor szívesebben keresett tárgyai az alanyi költőnek, mint azok, melyek a közös, esetleg nemzeti érdeknek az egyén lelkére gyakorolt behatásaira reagálnak. Ez utóbbi érzések közé tartoznak például a háború felkeltette benyomások, melyek ilyenformán szintén nem lehetnek kirekesztve a líra csaknem minden emberi jelenséget felölelő és magába foglaló területéről.

A költészetnek, ha nem is célja, mindenesetre egyik legfontosabb eszköze, hogy *a kor eszmeáramlatait magába olvassza s annak tendenciáját a művészet aranyával vonja be.* Ezért nagy költő Ovidius még akkor is, mikor a legtriviálisabb témákhoz nyúl, ezért a művészek a 19. század legelkeseredettebb francia dakadensei is, akik minden pettyhüdségükkel egyetemben hű és tipikus reprezentánsai voltak a fin de siècle-nek. A költé-

szetnek és a korviszonyoknak egymással való érintkezése természetesen időnként lazább és szorosabb lehet, de egy esetben sem eliminálható mennyiség.

Amiről a fentebbi megjegyzésekkel kapcsolatban beszélni akarok, a német líra egyik nem legragyogóbb, de mindenestre relatíve nagyon termékeny korszakának lírai költészete. E korszak a napoleoni háborúk periódusa, melynek világtörténelmi jelentősége tudvalevőleg abban állott, hogy a német államok egyesítését a legsürgetőbb problémák egyikévé tette s évtizedekre a néplélek érdeklődésének középpontjába helyezte. Az a forradalmas felzudulás, amit a nagy francia császár törekvései Németországban kiváltottak, csakhamar a költészetben is utat tört magának és érdekes jelenség, hogy a Napoleon elleni gyűlölet épen olyan költőkben talált kifejezőkre, akik zig-vérig a romantikus iskola neveltjei voltak, azé az irányé, mely később, elsősorban a minden tiltakozása mellett is akkor még nagyon romantikus Heinében, lelkes csatlósává szegődött a császárnak. A romanticizmusnak azonban — és ezt csak mellékesen hajtjuk megjegyezni, — egyedüli következetesen keresztülvitt elve az elvtelenség volt, ami talán kizárólag teszi érthetővé azt a körülményt, hogy a német romanticizmusnak még legkiválóbb alkotásai is megannyi nagyszerű torzók benyomását teszik, noha az iskola impozáns nagyságú képviselőkkel bírt.

Annak az öt költőnek, akiket a következőkben tárgyalni kívánok, a romantikus iskolához való tartozásán kívül, még egy közös jellemvonásuk van. Valamennyien fiatal emberek, akik akkoriban vagy pályájuk kezdetén állottak, vagy első mélyebb hatású műveiket a háború tartama alatt hozták létre. *Kleist Henriket*, a kolósszális erejű drámaíró, ebben a tekintetben bizvást kapcsolhatjuk, mert ő észrevehető hatást egész haláláig nem tudott gyakorolni. De *Arndt*, *Schenkendorf* és *Rückert* neve először háborús költeményeikkel kapcsolatban került forgalomba. *Körner* a napoleoni küzdelmek korában már nem volt ismeretlen név, de a „*Knospen*“ című nem módfelett nagy jelentőségű lírai kötetén és néhány Kotzebue-ízű, de az „erkölcstelen“-nek kikiáltott mester műveivel versenyezni nem képes darabon kívül semmit sem alkotott; az említett művek azonban későbbi hasonnemű munkáinak alatta

állanak. Egyébként jellemző, hogy az öt költő egymástól meglehetősen függetlenül dolgozott, noha tárgyaik természet-szerűleg azonosak voltak és politikai nézeteik is fedték egymást. Közös álmuknak teljesülését, Németország egyesítését azonban egyetlen egy sem érthette meg közülük. És ez a tragikumuk.

Mint említettem, a német szabadságharc dalnokai többnyire fiatal költők voltak. A weimari nagymester, Goethe, az egész háborún keresztül hallgatott s csak a küzdelem végétével írta meg Ifflandnak, a drámái révén ismert színésznek, felszólítására a berlini színháznak szánt s „*Epimenides ébredése*“ című ünnepi játékát, mely 1815-ben jelent meg. A romantikus iskola vezérei, a két Schlegel tetteleg vettek részt a háborúban, de *Fouqué*, az *Undine* ragyogó sehetségű szerzője, *Immermann*, *Schulze Ernő*, akinek Az elbűvölt rózsza című elbeszélő költeménye a világirodalom legcsiszoltabb drágakövei közé tartozik és a romanticizmus más képviselő nem kevésbé kivették részüket a nagy nemzeti erőfeszítésből, anélkül, hogy irodalmi munkásságukat mélyebben átítatták volna a háború támasztotta benyomások. A régebben fellépett írók közül a két *Stolberg* is beleszólt a háborúba, anélkül, hogy új hangokat ütöttek volna meg, mert kivált az ifjabb testvérnek, Frigyesnek, költeményeiben eladdig is annyiszor fordult volt elő a zsarnokvérré való szomjúhozás, hogy Goethe anyja egy ízben némi joggal csodálkozott, miszerint zsarnokvéren kívül egyebet is tudnak inni.

Ezeken, a mi szempontunkból kevésbé jelentős költőkön kívül az öt fentebb említett férfiú az, aki tollával csaknem teljesen a nagy nemzeti érdek szolgálatába szegődött s akikről tulajdonképpen beszélni kívánok. Közöttük is az első hely kététségkívül *Kleist Henriket* illeti meg, aki Schiller és Grillparzer mellett a legszebb német drámákat írta. Boldogtalan életét, melynek egy pisztolylövés vetett véget, még az a siker sem ékesítette meg, melyet irodalmi munkássága minden kételyen felül megérdemelt volna. Két drámájában, a „*Hermannschlacht*“ és „*Prinz Friedrich von Hamburg*“ címűekben ugyanannak az eszmének terjesztője, aminek kifejezésére néhány nyomban tárgyalandó lírai költeményét szenteli. Közülök az előbbit ő maga ugyanarra a célra szánta, aminek elérése a nálánál szerencsésebb Körnernek jutott osztályrészül: *nemzeti*

drámát akart írni, melynek központjában a hazaszeretet és honfiúi önfeláldozás álljon és drámája a legtöbb tekintetben határozottan felette is áll Körner Zrinyijének. Mi azonban csak lírai költeményeivel foglalkozhatunk, amilyent Kleist mindössze néhányat írt, de melyek mindazonáltal a német szabadságharc korának kiválóbb dalnokai közé emelik. A gúny e költeményekben éppen annyira rendelkezésére áll, mint a páthosz és harag.

Kleist lírájának első háborús produktuma egy harci dal (Kriegslied der Deutschen), melyben maró szárkazmussal követeli a gyűlölt francia faj kiirtását, de mely, mint többi hasonmú termékei, sohasem tudott népszerűsége szert tenni. Lujzához, a szerencsétlen sorsú porosz királynőhöz, akit egydejüleg sok költő énekelt még meg, egy dallamos és kifejezéseiben néhol nagyon markáns, végtelenül gyöngéd és finom szonettet intézett Kleist. Ugyancsak megénekelte a költő első Ferenc királyunkat, Károly főherceget és Poroszország királyát is, anélkül, hogy ez említett művei az alkalmi költemények (nindenesetre a Goethe nemesebb értelmében vett alkalmi költemények) színvonalán lényegesebben felülemelkednének. Nevezetes körülmény, hogy Kleist nemzetének jövőjébe vetett minden bizalma mellett sem képes a pesszimizmusnak egy-egy feltörő sóhaját elfojtani magában s a németiség ügyének végleges diadalát nem is látszik a közeljövőtől remélni.

Kleistnak említett költeményeinél mind művészi, mind irodalomtörténeti becsben sokkal magasabban áll egyetlen népszerűvé vált verse, a „*Germania an ihre Kinder*“. Csak mintegy kuriozumképen jegyzem meg, hogy a nagy német költő a versében, bizonyára véletlenül, ugyanarra a metrumra akadt, ami nálunk magyaroknál, mint Himfy-szak ismeretes. A költemény egyébként a leglegendületesebb harci himnuszok egyike, melyet külső formája és belső tartalma, méltóságos őszintesége és nemes felháborodása egyaránt mesteri alkotásnak mutat, ámbár másfelől kétségtelen, hogy hangja csaknem minden egykorú német költőnek rendelkezésére állt és manapság kissé konvencionálisnak tűnhetik fel. Hazájának aggasztó sorsa fölötti csüggedését még egyszer fejezte ki Kleist „*Das letzte Lied*“ című darabjában, mely valóban utolsó dala volt s melynek minden sorából az öngyilkosságra készülő költő könnyekig

megindító rezignációja árad. Kleist meg nem értve, meg nem ismerve szállott korai sírjába, és még hazájának a francia járom alól való felszabadulását sem érthette meg. A „*si quis tota die currens, pervenit ad vesperam, satis est*“, felemelő érzése tőle idegen maradt.

A nagy porosz költőnél tehetségének minden kisebb méretűsége mellett aránytalanul mélyebb hatást gyakorolt korára a Schoritzban, 1769-ben született *Ernst Moritz Arndt*, akiben tipikus megszemélyesítője jelenik meg a germán fajiságnak. Arndt a sikerre, mely osztályrészüln jutott neki, mint ember és mint írói egyéniség egyaránt rászolgált, noha lírai költeményeinek műbecse nem túlságosan nagy. Mindenesetre az összes már érintett és még tárgyalandó költők közül a kor irányító eszméit a költészetbe ő tudta legjobban beleolvasztani, talán azért, mert az öt nagy férfiú közül, akikről elsősorban feladatunk megemlékezni, ő volt a legkevésbé művész. Mint embert, a legtörhetetlenebb energia, a legszívósabb elvhűség és a legszókimondóbb igazságszeretet jellemzik. Karaktere az irodalomban körülbelül olyan jelenség, mint a közéletben a vaskancellaré. Nem véletlen, hogy egyik költeményét (a „*Lob des Eisen*“ címűt) éppen a vasnak magasztalására szenteli; olyan gondolaj, ami — mint a továbbiakban módunkban lesz számot adni róla — a többi korabeli írótól sem idegen. Maga Arndt mindjárt ismételten is kifejezésre juttatja, s írájának egyik legértékesebb darabját, melyet „*Vaterlandslied*“-nek nevezett, a következő gyakran idézett sorokkal vezeti be:

Der Gott, der Eisen wachsen liess,

Der wollte keine Knechte.

Mielőtt Arndt lírájának rendszeresebb tárgyalásába fognék, szükségesnek tartom, hogy a nagy német patriota életéről is elmondjak egyet-mást. Arndt jobbágy családból született s tanulmányai végeztével beutazta a művelt Európa legnagyobb részét, így Magyarországot is. 1806-ban habilitáltatja magát a greifswaldi egyetemen s megírja *Korszellem* (*Geist der Zeiten*) című nagy munkáját, mely után azonban Svédországba kénytelen menekülni. Csak 1813-ban tér vissza hazájába s ettől kezdve írja háborús verseit és politikai röpiratait a németiség harci kedvének fokozására. Napoleon bukása után néhány évre a bonni egyetem tanára, de szabadelvű irodalmi munkássága

visszatetszést szül a reakciós kormánynál, mely nyugdíjba küldi. Az ilyen módon rákényszerített tétlenségben él 1840-ig, mikor Frigyes Vilmos hívására ismét elfoglalja katedráját. Ekkor már hetven éves, de azért erejének teljében él, dolgozik és ír. Később még a parlamentnek is tagja és kilencvenegy éves korában hal meg, nemzete tiszteletétől és szeretetétől övezve. Abban az időben, mikor Kant fölé már a második gyermekség felhője borult, Arndt még fiatalos munkakedvvel tevékenykedik és élete végéig irodalmi működést is fejt ki. Önmagán teljesült be, amit egyik legelső ifjúkori költeményében mondott *Az ártatlannak az ifjúság forrása, még aggkorában is bugyog.*

Arndtot maga a német nép jellemezte legjobban, mikor *hűséges Eckartjának* nevezte. Munkásságának aránytalanul nagyobb részét prózai, nevezetesen történelmi és politikai iratai teszik ki. Költeményeinek, mint már említettem, nagyobb műbecset csak olykor tulajdoníthatunk, kortörténeti fontosságuk azonban minden kétségen felül álló. Maga egy alkalommal így jellemezte őket: „*A kor szülöttei, melyek közül a legtöbben bizonyára az egykorúakkal együtt meghalnak és feledésbe merülnek*“.

Már említett ifjúkori versén kívül, mely a vasnak költői magasztalását tartalmazza, első nevezetesebb háborús költeményét 1810-ben írja Arndt. Címe Schlachtgesang s benne már jelentkeznek későbbi lényeges sajátságai: a kifejezés pregnáns ereje, a franciák elleni izzó gyűlölet s a győzelem biztos reménye. Még világosabban domborodnak ki e tulajdonságok a már hasonlóképen említett Honfidalban (Vaterlandslied), melyben többek közt a franciákkal vívandó harcot *Hermannsschlacht*-nak nevezi, vagyis ama vakmerő küzdelem megismétlődését véli látni benne, amit a hős cherusk fejedelem vívott az elbizakodott római légiókkal. A gondolat, hogy a németek magukban Arminius utódait, a franciákban pedig megannyi elsatnyult újkori rómaiakat lássanak, valóban elég közelfekvő volt s mint tudjuk, a dráma terén is kifejezésre talált Kleist Henrik ismert darabjában. Egyébként alighanem ugyanerre a forrásra vezethető vissza az a körülmény is, hogy Arndt a franciákat több ízben nevezi welscheknek, ami Schenkendorfnál is igen gyakori. Arndtnak egy sorozat háborús költeménye még 1812-ben jelent meg. „A német katona katekizmusá“-nak nevezett könyv-

ben. Új hangot nem hoz bennük, legfeljebb annyiban, hogy a vallásos érzés kiváltképen nagy szerepet játszik e darabjaiban. Egy évvel az említett mű után írta leghíresebb és legismertebb költeményét, A német hazája (*Des Deutschen Vaterland*) címűt, mely huzamos időn át a német Marsaillaise helyét töltötte be s melynek első sorában azt a sokat emlegetett kérdést teszi fel a költő: Mi a német hazája? Könnyen sejthető, mivel válaszol Arndt az ilyen módon feltett kérdésre: a német hazája sem Poroszország, sem Württemberg, sem a többi kis államok nem lehetnek, mindenütt, ahol német szó zeng, Németországnak kell feküdnie. Ennél pregnánsabb kifejezésre a német államok egyesítésének nagy gondolata egészen Uhlandig és a politikai költőkig nem talált az irodalomban. A vers népszerűségét, mely ugyan költői becsével nem áll arányban, nagy mértékben megemelte.

Másik legnépszerűbb költeménye Arndtnak egy harci induló, melynek címe „*Das Lied vom feldmarschall*“ s melyet Blücher dicsőítésére írt. A költemény már a lipcei csata után keletkezett és telve van reménységgel. A germánt jellemző erő, az a szenvedélyesen lelkes lendület, amire az angol, ez a bizonyára nem legnagyobb szerencséjére francia vérrel és műveltséggel szaturált mongrel-faj aránytalanul ritkábban volt képes, fényesen jelenik meg ebben a versben, mint Arndt költészetében egyáltalán. Ugyanez a germán erő áll „Ki a férfi?“ felírás darabjának középpontjában. Igazi férfi az, aki egy felsőbb hatalomban bíz, sohasem csügged el és eszméiért halni tud.

Még két sokat emlegetett versére akarok utalni a németiség hű Eckartjának. Az első, a „*Német vigasz*“ című, mint a cím is mutatja, nemzetének bátorítására íródott s egy gyakran idézett szakasz körül összpontosul:

*Deutsche freiheit, deutscher Gott,
Deutscher Glaube ohne Spott,
Deutsches Herz und deutscher Stahl
Sind vier Helden allzumal.*

Már a háború végeztével írta Arndt „*Szövetségi dal*“ (*Bundeslied*) című költeményét, melyben a németiség nagy eszményeiül a hitet, a hazát és a szabadságot állítja oda.

A fentebb elősorolt megjegyzéseket kiegészítendő meg kell emlékezni még röviden Arndt költészetének egy igen érdekes

és nem ritkán becses erősségéről, a költői elbeszélésről. Ilyenmű költeményeiben korának kiemelkedőbb alakjait énekelte meg, akik közül elég a hősi halált halt *Schillt*, az ugyancsak hazájáért elvérzett *Eckardt* *Gneisenaut* és *Dörnberget* megneveznünk. E legtöbb joggal talán balladának nevezhető versek előadásmódja helyel-közzel egészen népies; mindenesetre látszik belőle a tendencia, hogy Arndt mindenkor egész nemzetének írt s talán ez a körülmény is nagyban hozzájárulhat népszerűségének megértéséhez.

Arndt egyéb műveinek tárgyalása nem tartozik a mi jelenlegi teendőink közé s így csak röviden óhajtom megjegyezni, hogy más, többnyire prózai munkái nem kevésbbé ugyanazon eszmének szolgálatában állanak, melyet vezérfonál gyanánt láttunk végigvonulni háborús költészetén. Egészen különálló és fölöttébb előkelő hely illeti meg munkái között a „Pommerni jobbágyság történetéről írott tanulmányt, mely nagyban elősegítette az említett államban a jobbágyság hamaros eltörlését. Megemlíthetjük még egy kortörténeti fontossággal bíró iratát, melyet *Stein* báróval való működéséről írt. (*Wanderungen und Wandlungen mit dem Freiherrn von Stein.*) Befejezésül csak annyit, hogy Arndt költészetének talán legértékesebb gyümölcsei vallásos versei, melyek azonban a mi tárgykörünkön természetszerűleg kívül esnek.

Az Arndt működéséről nyújtott rövid áttekintés után arra a férfiúra kell áttérnünk, aki a német szabadságharc periodusának legtöbbet emlegetett, legismertebb és legnépszerűbb dalnoka s akinek neve annyira összeforrott háborús költeményeivel, hogy még manapság is a német Tyrtaios néven emlegetik. Egyszersmind több vorás emlékeztet benne Petőfire is, mindenekelőtt ifjúkorában a csatamezőn bekövetkezett hősi halála. Theodor Körner 1791-ben születik Dresdenben, olyan apától, aki Schiller legbizalmasabb barátságával dicsekedhetett. Tizenhétéves korában a freibergi bányásziskolába iratkozik s már itt megkezdi irodalmi munkásságát. Két évi Freibergben tartózkodás után Lipcsében, majd Berlinben folytatja tanulmányait, de már 1811-ben Bécsben találjuk őt, ahol teljesen az irodalomnak él s néhány darabjának sikere után a „színházi költő“ polcára emelkedik. Ugyancsak itt írja meg négy hét alatt Zrinyiről szóló drámáját, melynek tárgyára az akkoriban Bécsben járt

Kisfaludy Károly hívta fel figyelmét s mely a mi szer pontunkból nem azért nevezetes, mintha a benne rajzolt alakoknak a magyarsághoz a néven kívül egyéb közük is volna, hanem, mert első nagyobb szabású kritikai munkánkat (Kölcsey: Körner Zrinyije) épen e drámának köszönjük. A németeknél egyébként igen nagy hatása volt és nagyban hozzájárult a nemzeti lelkesedés növeléséhez. Körner boldogan élt Wienben és épen házasodni készül, mikor 1813-ban a porosz király kiáltványa megjelenik s Körner elhatározza, hogy boldogságát feláldozva, követi a hívó szót. Talán őbenne is, mint Petőfiben, már ekkor ott élt a halálsejtelem, a homályos előérzet, hogy a nagy ügy szolgálatában neki is el fog kelleni vérzenie és csak arra kéri honfitársait, hogy ne sajnálják, inkább irigyeljék őt, aki lantjával és kardjával egyaránt híven és végső lehelletéig szolgálta nemzetét. (Zueignung.)

Soha ember ennél találóbban nem jellemezte magát és soha könyvnek nem volt találóbb címe, mint Körner háborús versgyűjteményének: *Lant és kard!* A kötetnek egyik legelső versében, a *Tölgyfákhoz* címzettben már tisztán mutatkoznak Körner jellemzőbb írói tulajdonságai: a fiatalos tűz, a lelkes páthosz, a helyel-közzel mindjobban érvényesülő melancholia, a nyelvnek Schillerre emlékeztető tisztasága és — last not least — a formának, még a legnehezebb formának is művészi virtuozitással való kezelése. Lujza királynét, akiről Kleist Henrikkel kapcsolatban volt már alkalmunk megemlékezhetni, Körner egy kisebb jelentőségű szonettjében s egy másik versében énekelte meg. Első nevezetesebb háborús költeménye „Az asperni csatamezőn” című, mely nagy mértékben megszerezte neki a győztes Károly főherceg kegyeit. A hosszabb lélekzetű költeményben legérdekesebb talán az a szakasz, ahol Körner önmagáról beszél és bánatát juttatja kifejezésre afölött, hogy a győzelmesen megvívott csatában nem vehetett részt.

Az asperni ütközetet egyébként egy másik költeményében is megénekelte Körner (*Hoch lebe das Haus Österreich!*). A vers egy lelkes ifjú történetét beszéli el, akibe a költő kétségtelenül igen sokat vitt bele önmagából s aki az osztrák császári ház éltetése közben leheli ki lelkét. A két legutóbb említett verset Körner egy rövid ajánlás kíséretében küldötte el az asperni győzőnek, akihez többek között ezeket a karakterisz-

tikus szavakat intézi: Germán büszkeségem hajlik meg a germán hős előtt!

„Hazám“ című költeményében programmszerű tömörséggel foglalja össze nemzetének kívánságait. A német szabadságot akar, gyűlöl mindent, ami a zsarnokságra emlékezteti és bízik egy magasabb hatalomban, amely igazságos ügyét győzelemre fogja segíteni. Egy másik verse (Männer und Buben) itt-ott szinte szembeötlő hasonlóságokat mutat Petőfi háborús lírájának némely azonos körülmények között létrejött termékével. Körner nemes haraggal kél ki a gyávák és habozók ellen, akik hazájukért nem merészkednek kockára tenni életüket s míg testvéreik szenvednek, nyugalmas kényelemben töltik napjaikat.

„Aufruf“ című költeményében, mely egyik legnépszerűbb alkotása, ismét nemzetét szólítja fegyverbe a költő. A német-ség küzdelmében Körner nem a királyok és birodalmak össze-
ütközését, hanem a legszentebb emberjogokért vívott harcot látja, amiből mindenkinek egyaránt ki kell vennie részét. A győzelem kivívása vérbe és emberéletbe kerül, de a hazáért elvérzettek, akik között költőnk önmagát is látni véli, örökké élni fognak az utódok emlékében.

Látható, hogy Körner még e költeményében is, mely pedig legértékesebb sorait foglalja magában, nagyjában alig ad valamelyes egyénit. (A hang természetesen sokkal egyénibb a tárgynál.) De saját korában ez a tárgykör még nem volt elköp-
tatott és a korszerűség szőnyege sok mindent el tud takarni. A forma egyébként, mint Körner minden munkájában, nem utoljóra a drámai alkotásaiban is, mesterileg van kezelve, a bennük kifejezett érzések őszintesége pedig nem tűr kritikát.

(Folytatá: a következők.)

A Nibelung monda alakjai Aranynál.

Irta: *Fehér Gábor.*

Ha a hún monda tudományos irodalmát vizsgáljuk Tolditól egészen Bleyer kitűnő értekezéséig, amely mintegy betetőzője e kérdés irodalmának, azonnal szembeötlik, hogy e dolgozatok — bármilyen kiváló gonddal készült is egyike-másika — mind egy közös hibában szenvednek, mely benne van a tárgy természetében t. i. kevés a pozitív adat, amelyre hivatkozhatnak. Scholsem könnyebb hipotesiseket adni, mint itt, viszont azonban sehol sem nehezebb bizonyítani, mint e tárgyra vonatkozó kérdéseknél. Az Attila körüli mondák a népvándorlás idejében állottak elő, s hogy az egész német, sőt skandináv területen ismertek voltak, bizonyítja az a körülmény, hogy az Eddában két feldolgozásban is megtalálhatók. Hogy azonban a népvándorlás egy gyorsan letűnt népének emléke miért maradt meg ennyire a német hősmonda tudatában s melyik germán nép ajakán alakult ki legelőször a monda ezen része, bizonyosan nem tudjuk. Itt a német irodalomtörténészek is hipotesisekkel dolgoznak, azt tartván a legvalószínűbbnek, hogy a keleti grófok voltak a közvetítők, kiknek királya Walamér Attila udvarában élt.

E területen még a főkérdések sincsenek teljesen tisztázva. Nem tudjuk egész bizonyossággal, hogyan kerültek e mondák krónikáinkba, sem azt, hogy mikor és milyen közvetítés útján jutottak nemzeti köztudatunkba. A források itt nem adnak felvilágosítást, maga a hún magyar rokonság pedig egyáltalán nem bizonyítható, sőt a mai irodalmi közfelfogás szerint nem is valószínű.

Nem lehet csodálkozni, hogy egy félszázaddal ezelőtt, mikor Arany e tárgykörben dolgozni kezdett, e kérdések merőben tiszt-

tázatlanok voltak még. A tudományos szakirodalom e kérdésben szegény lévén, a köztudatban a források adatai éltek ; a magyar közönség szívesen ismerte el őseiül a nagy hún népet, szívesen látta azokat a törekvéseket, amelyek tudományos módon igyekeztek igazolni e felfogást. Úgy, hogy Arany valóban közérdekű nemzeti eposzt írt, mikor e tárgyhoz nyúlt.

Az „epikai hitel“, mely nélkül Arany, ha tudott volna sem akart volna írni: megkövetelte, hogy a német hősmonda alakjai is fellépjenek a „hún regében“. De kívánta ezt más művészi ok is. A történelem tanúsága szerint Attila birodalma a nagy király halála után azonnal megsemmisült. Arany művének tehát végeredményében tragikus volt a tárgya. Mivel a bukás oka a történelem szerint a hún-germán ellentét volt, e gondolatnak az eposzban is kifejezésre kellett jutnia ; a húnok mellett tehát képviselve kellett lenni az ellentörekvő erőnek, a germán világnak is. A germánság két reprezentansa Arany művében Kriemhild és Dietrich, akik közül az egyik nagy részben mithikus, a másik azonban teljesen történelmi személy.

Arany Kriemhildjének megfelelő alak három van a germán mondában ; egyik az Edda Sigdrifája, másik a szintén Eddában szereplő Gudrun, harmadik a Nibelung-ének Kriemhildje. A három különböző alak azonban egyre vezethető vissza.

Legelőször a Sigdrifa monda hősnőjében találjuk meg. E történet magja az, hogy Sigurd felébreszti álmából az elvarázsolt Sigdrifát, akire Odin Isten büntetésből adta az álmod engedetlensége miatt. A Walkür Sigurd menyasszonya lesz, a hős azonban nemsokára lemond róla a Nibelungoknak, a sötétség és köd fiainak javára. A monda ezen legősibb alakja világosan mutatja Sigdrifa változó sorsában az évszakok változásának azt a megérzőkítő magyarázatát, amelyet a Persephone mondában látunk. A hősnő egyesül a fény istennel, a szintén mithikus Sigurddal, azonban nemsokára a köd és sötétség fiainak hatalmába kerül.

A mithosz azonban mindig szélesedik. Egy másik, szintén az Eddában található feldolgozásban már sokkal szélesebb foglalatban van elmondva az egész, s a mondai elem mellett megjelenik a történelmi is. Ránk nézve ez a legfontosabb, mert Arany Kriemhildje, minden különbségek ellenére is ezzel mutat legtöbb rokon vonást.

Az Edda ezen része azt beszéli el, hogy Sigurd (Siegfried) felébreszti álmából a lánggal övezett várban alvó Brunhildot, s eljegyzi magát vele. Azután tovább megy azzal az ígérettel, hogy egy év leforgása alatt visszajön. Elérkezik Gunnar királyhoz (Gunther), akinek anyja, Griemhild, varázsitalt nyújt neki, melynek következtében elfeledi Brunhildát, feleségül veszi Griemhild lányát Gudrunt, sőt később a cserbénhagyott Brunhild kezét megszerzi Gunnárnak, Gudrun testvérének számára. Brunhild, aki még most is szereti Sigurdot, megtudja, hogy Sigurd maga szolgáltatta őt át Gunnárnak, s bosszúból megöletti férjével a hőst, s aztán megöli magát, hogy szerelmesével egy máglyán nyugodhassék.

Itt kapcsolódnak az eddig tisztán mithikus mondához történeti elemek. A megölt Sigurd özvegye Gudrun nőül megy a hún királyhoz Atlihoz. A Nibelungok megátkozott kincse (amelyről külön történet szól az Eddában) ez idő szerint Gudrun testvéreinek kezén van. Atli el akarván nyerni a kincset, Gunnar királyt és fivéreit országába hívja és legyilkoltatja. Gudrun ekkor rettenetes bosszút áll testvérei haláláért. Titokban megöletti Atli két fiát, vérükből inni és húsból enni ad a mit sem sejtő királynak, majd borzalmas szavakkal felfedi előtte, hogy mit evett és mit ivott s aztán megöli a királyt is, palotáját felgyújtja és maga a lángok közé rohan.

E mondához később keresztyén elemek kerültek, s ezek hatása alatt keletkezett a harmadik nőalak Kriemhild, akit a Nibelung énekből ismerünk, s aki a „hún rege“ hősnője lett.

Azonban Arany Kriemhildje sohasem azonos a Nibelungének Kriemhildjével. Mindjárt az Attila udvarában való helyzete is egészen más Aranynál, mint a német eposzban. A Nibelungenlied hősnője a hún király udvarában kizárólag csak bosszútervének él, Attilához is csak azért megy nőül, hogy az ő segítségével bosszút állhasson előbbi férje gyilkosain. Attila tehát itt tudva — nem tudva eszközzé válik Kriemhild kezében te.vei keresztülvitelére. A világ urának ilyen feltüntetése Arany szempontjából természetesen lehetetlen lett volna; nála sokkal kisebb költőket is megóvott volna költői érzékük ilyen tévedésektől, mert hiszen a világhódító hún ki ályt úgy mutatni be, mint egy asszony bosszújának végrehajtó eszközét, nem lett volna csábító olyan költőre, aki nemzeti eposzt akart írni.

Arany Kriemhildje gondol ugyan a bosszúra, s fiát neveli is rá, de ez nála nem végcél, mint német testvérénél.

A két alak jelleme is merőben különböző. A Nibelung ének második része hősnőjének szinte démoni jelleget kölcsönöz a bosszú után való szomjúhozás s ez a szenvedély minden más felé nő lelkében s kizárólag irányítja minden tettét. Arany hősnője a Buda halálában boldog hitves, anya, akinek boldogságát a beszótt idillikus családi képek kapcsán olyan magas művészettel rajzolja a költő. S amit a Nibelung énekben nem találunk meg, a hún királynét férjével igazi bensőséges viszony köti össze. Kriemhild büszke bizalommal néz urára, ez pedig szinte kényeztető szeretettel veszi körül és megsértését a maga sérelménél nagyobbnak tartja, amit bizonyít az, hogy bátyjával Budával való nyílt szakítása is akkor történik, mikor Buda bántó szavakkal illeti Kriemhildát. Látni lehet, hogy egészen más alakot más viszonyok közé állítva találunk a Buda halálában, mint a német eposzban.

A töredékül maradt dolgozatok csak igen kevés részben foglalkoznak Kriemhild alakjával, de a hátrahagyott vázlat világosan megjelöli szerepét a nagy tragédiában. Egy jóslat következtében kegyvesztetté lesz Attilának „valamennyi között első asszonya“. A király számúzi öt udvarából, s ami az anyának rendkívül fáj, Aladárt sem kedveli többé, akinek helyét most Csaba tölti be, ki a jóslat szerint meg fogja tartani Attila bomló birodalmát. Végre Kriemhild Detre tanácsára Mikolttal való mennyegzője éjjelén megöli a királyt, s megvádolja a hún főke a gyilkossággal. A nép két pártra szakad. Megkezdődik a „Kriemhild csatája“, melynek végső eredménye a birodalom szétbomlása lesz. Kriemhild tehát megöli urát és romlásba taszítja annak egész országát. A hasonlóság az Edda Gudrunjával itt szembeeszkő, s mutatja, hogyan távolodik el a költő mindjobban Kriemhildnak a Nibelung énekben rajzolt alakjától és hogyan közeledik az Edda felé. És mégis már a vázlatból meg lehet ítélni, hogy a költői szituáció egészen más.⁹

A különbség a megokolásban rejlik. Arany elsősége itt elvitázhatatlan. Gudrunt a bosszúvágy sarkalja terve végrehajtására, s hogy ezt annál borzasztóbb módon megtehesse, kész leölni a saját és a király gyermekét. Kriemhildet a bosszúvágy mellett gyermeke iránti szeretete ösztönzi, azt gondolja, hogy

ennek érdekében cselekszik; s ennek a trónhoz való útját készíti elő a szörnyű tettel. Maga a bűn nem folyik le szemünk előtt, s ennek következtében nem is teszi azt az elborzasztó hatást, mint Gudrun mézarlása, habár a „világ négy sarka megrázódott belé, hogy Attila király már csak hitvány földi rög“ lett. Aranynál csak az maradt meg, ami az Eddában nagyszerű, a borzalmas egészen háttérbe szorult. Az eredmény tehát az, hogy a költő felhasználta az északi monda adatait, de azt céljai szerint teljesen átalakította.

Kriemhild alakja eredetileg teljesen mithikus. Ezzel ellentétben történeti személy a német monda másik hőse Berni Detre, akinek a költő olyan fontos szerepet adott. Detre a Nibelung ének, de a többi róla szóló történet szerint is Attila udvarában élő nemes hős, igazi lovag, aki egyik róla szóló mondában még Siegfriedet is legyőzi, s akiben a germán ideál testesül meg. Arany átveszi e vonásokat, Detre ő nála is igazi hős, aki büszkén hivatkozik tetteire úgy Attila, mint Buda előtt. Azonban nála a berni hős mintegy az egész felszabadulni vágyó germánság reprezentátorává lesz és pedig méltó reprezentátorává. Ezzé teszi őt rendkívüli élettapasztalata, igen mély emberösmerete s a szónak mesteri kezelése, amely kiváló tulajdonságokat Arany ruházta rá. Detre minden képessége azon cél szolgálatában áll, hogy lehetőleg pártoskodást szítson a hún nép fejei között, mert így reméli a germán népek felszabadulását. Az a beszéd, amellyel a Buda halála második énekében Budát bujtogatja öccse ellen, méltán állhat meg az Antónius híres beszéde mellett, amelyhez annyiban hasonlít is, hogy éppen úgy, mint az a népnek, ez sem ad Budának semmi pozitív tanácsot, hogy mit tegyen, de annál világosabban rámutat arra, amit szóval kimondani nem mer és éppen mint Antónius folyton hangsúlyozza Brutus becsületes voltát, míg tulajdonképpen ellene lázítja a népet, úgy Detre is dicséri Etelét, míg valójában gáncsolni akarja. Látjuk, hogy a különbség a magyar és a német epepeia két alakja között még nagyobb, mint Kriemhildnél.

Arany sokat tanult a német hősmondából, a „nibelungi kompozíció“ tekintetében épp úgy, mint a meseszöveget illetően. De anélkül, hogy a magyar nemzeti epepeia kívánalmái szerint át ne alakította volna, nem használt fel semmit; hatalmas költői egyénisége és érzéke megóvta őt a művészi átvételtől,

amelybe beleeshetik a legnagyobb költő is, ha annyit tanult, mint Arany.

A költő átvette a nagy német szellemi termékekből azt, amit szükségesnek tartott, átalakította és mint magyar kiracsot adta át nekünk. Bár lenne Arany helyzete a német mondával szemben szimbólumává a jövődő magyar kulturának, bár tudnának a nemzet vezetői átvenni mindent, amit német zseni és német erő alkotott ; és tudnák azt úgy átadni nekünk, hogy teljesen a mienknek éreznék és mint a magunkét csatolnánk ahoz a hatalmas szellemi tőkéhez, amit az ezer éves magyar műveltség ez országban létrehozott.

TÁRCA

An Germania.

von Oláh Gábor.

*O Goethes Heldenstamm, der du bist gross im Grossen,
Und gross noch in dem Kleinsten, und stark, wie Luthers Herz,
Die Halbwelt steht erschüttert von deines Namens Tosen,
Du Kriegesbeil aus Erz!*

*Die andre Hälfte trommelt in jubelndem Getümmel
Die Hymne deines Kampfes, auch wir vom Ungarland,
Der Ruhm von deinem Degen, emporgezückt zum Himmel
Wird auch uns zuerkannt.*

*In Petersburg am Seestrand die Türme all' erbeben,
Paris, die Augenweide der Welt, ist eine Gruft,
Aus grausen Eisenvögeln die Feuerkränze schweben
Hernieder durch die Luft.*

*Und weiter unter Deutschlands eisernem Riesenschritte
Die blut'ge Erde wimmert und Flammen lodern auf,
Und die Prophetenseele liest in der Sterne Mitte
Der schönsten Zukunft Lauf.*

*O Kaiser der Germanen, du Grösster der Geschich'e,
Mit kranken Nationen stehst du in mu'ger Schlacht,
Du wendest dich mit hohem, glorreichem Angesichte
An Gott, der dich bewacht.*

*Der mächt'ge Kriegesgott hat kein Volk, dem 's würde weichen,
Dein ehern Volk von Deutschland, das Niblungengeschlecht,
Das in der Zeiten Pforte tritt mit der Zukunft Zeichen,
Und jede Schwäche rächt.*

Wir aber sind die Flügel des Wetters, eure Brüder,
 Es sausen unsre Hiebe in Süds und Nordens Land,
 Die Götzen und Bildsäulen des Baals, sie stürzen nieder,
 Erhöht von Feindeshand.

Wie eines zorn'gen Gottes strafende Eisenrute,
 So sch'agen wir die Völker, gleich Tieren auf der Jagd,
 Bis in der Nacht der Hölle, ein Licht, gezeugt vom Blute,
 Der neue Morgen tagt.

Denn er ist nah, ob uns au h der Wunden sieben stechen,
 Ob uns auch allenthalben das bittre Ende droht,
 Ob uns die Hände fallen, und beide Füße brechen,
 Ob uns in vollen Haufen auch niedermäht der Tod.
 Und ich begrüß' dich, Ungar, in Hoffnung jener Tagen,
 Dich auch, du stolzer German, zwei Brüder, eine Kraft,
 Zwei ew'ge Reiche, Völker, die alle überragen,
 Und deren Mut aus Lügen die reinste Wahrheit schafft!

Gáspár Endre.

Német himnusz.

H. von Fallersleben.

Németország úr a földön,
 Néki hódol pálma, kard;
 Hogyha vészben, kéz a kézben
 Hü testvérként összetá.
 Övé a Maas és a Memel
 És az Etsch s a belti part;
 Németország úr a földön,
 Néki hódol pálma, kard.

Honni asszony, honni hűség
 Honni tűzbor, honni dal
 Töltse bé a nagy világot
 Híre régi hangival.

Gyűjtson egyre büszke tetre,
Míg halálunk nem rivall ;
Honni asszony, honni hűség,
Honni tűzbor, honni dal.

Egység és jog és szabadság
Hassa át a szent hazát ;
És hevítse, egyesítse
Népünk szívét és karát.
Egység és jog és szabadság.
Üdvöt ez, csupán ez ád.
Németország ! Tennen üdvöd
Fényét napként ontsa rád.

Juhász Géza.

A haldokló hősök.

I. Uhland.

Tengerre üzték a dán fegyverek
A svédeket.
A kardokat ezüstre festi már
A holdsugár ;
A harcmezőn vérben maradtanak
Az ifjú Sven és Ulf, a bátor agg.

Sven.

Miért, atyám, hogy Norna engemet
Már eltemet ;
S többé hajam nem simíthatja le
Anyám keze ;
S magas toronyról vággyva néz le bár,
Szerelmesem többé hiába vár.

Ulf.

Síratnak ők s álmuk velünk leszen
Bús éjeken.

*S ha vér:ő szívünk végre megpihen
A sírba' lenn ;
Odin lakában hű szerelmesed
Mosolygva nyújt arany pohárt neked.*

Sven.

*Egy dalt kezdettem, büszke éneket,
Im vége lett.
Holt ősoket, kik intettek felém,
Idéztem én.
A lant emléke most már puszta kín,
Csupán a szellő játszik húrjain.*

Ulf.

*Odin lakása fenn az égben áll.
Tornácinál
Nap, csillagok versengve fénylenek.
A hős sereg
Ott éli nyugodt, boldog életét
S lantodra jön majd örökzöld babért.*

Sven.

*Oh, jaj, atyám ! A Norna engemet
Már eltemet.
S nagy tettek fénye éltem alkonyán
Nem süt le rám.
Igaz bírák, kik látták éltemet
Odinhoz nem bocsátnak engemet.*

Ulf.

*Egy tett van, amely mindennel felér.
Örök babér.
Disziti azt, honáért talált
Dicső halált ;
Most szállunk messze, szállunk boldogan ;
A menny ragyog ! Oda megyünk, fiam !*

Fehér Gábor.

KÜLÖNFÉLÉK

Nők és a jogi oktatás reformja.¹

Szaklapok hasábjain mind sűrűbben olvashatunk jogi oktatásunk reformjáról. E cikkek keretében első tennivalóul a tanulmányi reform és az ennek következményeként megállapítandó vizsgálati rend jelöltetett meg. Egybehangzóan kiemelték az előadások tényleges látogatásának kényszerét szanctionáló intézkedések behozatalának szükségességét. Eltérők azonban a fejtegetések a tanulmányi, alapvizsgálati és szigorlati rend kérdését illetően.

Mikor kiváló tudósaink értékes nézeteit olvastam és tudomásomra jutott, hogy egyetemünk jogi-kara is küldött véleményt a jogi oktatás reformjáról a közoktatásügyi kormányhoz — önkéntelenül felvetődött bennem az a gondolat, hogy e fontolgatásokkal párhuzamosan nem volna-e célszerű egyidejűleg és összhangzóan megoldani a nőknek a jogi tanulmányokra bocsátása iránti törekvéseit.

Sokan úgy vélekedhetnek, hogy a mai idő — több szempontból — nem alkalmas e nagy kérdés bolygatására, én azonban úgy érzem és ez érzésemet tapasztalatok is erősítik, hogy épen a jelen viszonyok bizonyították be megdönthetetlenül az iskolavégzett, pályaválasztott nők munkájának elvitázhatatlanul óriási jelentőségét. Hivatalnok-, postás-, vasúttisztviselőnők, tanító-, tanár-, gyógyszerész- s orvosnők stb. olyan nagyszerű munkásságot fejtettek ki, hogy a „nő-munká“-t legjobban lekicsinylők is megbékülve ismerik el az e pályákon dolgozó nők — mai időben bátran mondhatjuk — nélkülözhetetlenségét. (Egyes helyeken már eléri, sőt meghaladja a nő tisztviselőik száma a férfiakét.)

* Szívesen adjuk közre e sorokat, ámbár nem vagyunk egy véleményen vele. Szerk.

Készakarva említettem a háború idejéről azon nő-munkás-ságokat, melyeknek végzéséhez „képesítés“ szükséges és tudatosan nem szoltam a nők karitatív és egyéb kiváló háborús teljesítményeiről; tettem ezt azért, hogy annál erőteljesebben kidomborodjék az olvasó előtt azoknak nagyszerűen helyes felfogása, akik annak idején lehetővé tették a nőknek az említett pályákhoz kívánt képesítések megszerzését és ekként ezen pályákra való lépést.

A mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi munkaköreiket pedig már évszázadok óta megelégedésre látják el a nők. Azokra a munkakörökre gondolunk itten, melyekhez képesítés nem kívántatik. A nők művészeti tevékenysége sem kicsinyelhető.

Ezek ellenére is az emberiség évezredeken át megszokta a nő rendeltetészerű (hitbeli) hivatásául a gyermeknevelést tekinteni és „hinni“, hogy a nő élete a családi tűzhellyel van szoros, *elválászhatalan és megoszthatatlan* összefüggésben, úgyannyira, hogy a családi körön kívül semmiféle munkát nem végezhet. Ezen, az emberiséget gyermekkora óta átható hagyományos, hitbeli érzés egyes embercsoportokban, így nemzetünk tagjaiban is akkor ingott meg, midőn a hivatalban, tanteremben, gyógyszerárban, műtőszobában — hosszas vajudás után — az első kartársnő helyet foglalt.

Ma már Európa számos államában a nők előtt az összes „diplomás“ pályák megnyíltak és alig megmagyarázható, hogy ez államok némelyikében *csak* a jogi pályák miért maradtak számukra elérhetetlenek. Talán, mert a jogvégzettség által tétetik lehetővé az államélet menetébe való mélyebb beavatkozás?... E pontnál önkéntelenül eszünkbe jut, hogy Európa majd minden államában — s hazánkban is — már évszázadok óta elismertették a nőágú trónöröklés. Amidőn a női nem előtt a legmagasabb közjogi méltóság, az *államjői* nyitva áll és pedig akként, hogy az *uralkodónőnek*, a fejedelmet az állam irányában megillető összes felségjogok biztosítva vannak (*Nemere való tekintetből ezek nincsennek korlátozva*), ezzel elismerte a férfi nem, miszerint csak azért, hogy a jogi pályák megnyíltával a nők az államgépezet működésében erőteljesebben tevékenykedhetnek, e pályákat előlük elzárni nem akarja...

Magyarország a tudományegyetemek összes fakultásait — bár csak korlátok közt — megnyitotta a nők előtt, kivéve a

theologiai és jogi kart. *Ez egyetemeken tehát a nők a jogi kar rendes hallgatói nem lehetnek. Vajjon mily okok miatt nem dőltek nálunk össze a jogi-pályák korlátai is? Erkölcsi vagy gazdasági okok tartják fenn ezeket?...*

Az kétségtelenül bizonyos, hogy *a női erények* egyikét sem kell féltetni a jog- és államtudományok tanulásától. Az orvos- és gyógyszerész-tudományoktól inkább lehetett volna... Belső meggyőződésem, hogy a jogi és társadalomtudományi tanulmányokat végzett nő oly világnézetben neveli gyermekét, hogy az a nemzetnek fokozottan hasznosabb tagja leendhet.

Ma még igen sokan *a női természetet*, vérmérsékletet, szóval a nő egész egyéniségét nem tartják alkalmasnak a jogvégzettséggel megnyíló hivatás betöltésére. Az én szerény nézetem szerint pedig vannak olyan *éppen jogi-pályák*, amely a női egyéniséggel összhangzóbbak, melyeket képzett nőjogászok sokkal célszerűbben, megfelelőbben tölthetnének be. Ilyeneknek említhetjük az egész népnevelési, közjótékonyossági, szegény- és gyámügyi teendőket, valamint a fejlődő patronázs-munkát. A patronázs-tevékenység által, mint hivatásos pártfogók, beléptek a nők az igazságszolgáltatás csarnokába; itt, e helyen kívánatos a gyermekbírói széket részükre átbotcsátani. A gyermek cselekedeteit a nő ősi ösztönénél fogva is megértőbben képes elbírálni, hátha még az öröklött hajlam tudással is párosul.

„*Igazi élethivatásuk*“-hoz is könnyebben eljutnak azok a nők, akik önerejükben képesek magukat szellemi munkájukkal fentartani. Tekintsünk szét a postásnők, tanárnők seregén, első pillantásra is számos postáspárt, tanárpárt, hivatalnokpárt vehetünk észre, akik példás, tartalmas, megelégedett családi életet élnek. Miért ne láthassunk fogalmazó-, bíró- stb. jogi pályabeli párokat? A *családalapítási politika* is csak kedvező hatást várhat e reformtól. (A háború alatt annyiféle ötletet olvastunk erre vonatkozólag.)

Én a jogászság megújítását is várom ettől. A nők túlnyomólag komoly, lelkiismeretes, szorgalmas hallgatók lesznek s mint képzett jogászok lépnek az életbe.

Ha e szempontokra figyelünk, feltétlenül kívánatosnak tarthatjuk a nőknek a jogi tantermekbe való bebocsátását jogokkal és kötelességekkel.

Annál inkább gondolkodóba kell, hogy ejtsen az ügyvédi,

bírói pályák alig pár év előtti reformálása, mely elvitázhatatlanul arra is irányult, hogy az e pályákra tolulók számát csökkentse. Lehet-e a „túlzsúfoltságot“ nőkartársakkal is növelni? . . .

Szerény véleményem szerint sem vizsgaszaporítással, sem a tanulmányi (gyakorlati) idő meghosszabbításával nem lehet ez irányban célt érni. Egyedüli hatékony orvosszernek a gyakorlatban *szigorúan* keresztülvitt kötelező előadás-látogatást tartom. A túlzsúfoltság lehet az egyetlen gyakorlati komoly érv a nők elől a jogi pályák elzárása mellett, azonban, egyrészt ma már ez sem áll fenn oly mértékben, mint pár év előtt, másrészt pedig, a véres tapasztalatok után, nem oly döntő ok, mely miatt a dolgozni akaró és dolgozni tudó nemzettagok egy részét nemi okból elzárja az állam e pályáktól. A túlzsúfoltságnak orvosszerére — már fennebb — rámutattunk.

Az a szellem, mely *a munka, a tehetség* megbecsülését hirdeti, az nem ismerheti el, hogy ezek nemzetiségi, faji, felekezeti vagy *nemi* eredendő bűnben leledzhetnek.

Az emberiség vére nem omlik oly bőségesen hiába. Azok, akik eddig csak bizonytalanul érezték a nők köztevékenységtől való elzárásának téves, elfogult voltát, sőt azok is, akik érzelmi okokból helyeselték ezt — meglepődve látják a nők nemes, önfeláldozó, komoly fáradozásait a háború körüli súlyos fárasztó munkák végzésében és — *ma már átérzik* és értik azok elveinek helyességét, akik a dolgozandó magasabb képzettségű, *főiskolai képesítésű nemzettagok számát a jogi fakultásoknak a nők előtti megnyitásával is növelni kívánják.*

Markovits Lajos.

Német hűség.

Alaposság, szervező képesség, fegyelmezettség! A német jellem kimagasló vonásaiul ezeket halljuk leggyakrabban emlegetni. Valóban e tulajdonságai a német nemzetnek a legkiválóbbak közé sorozhatók, de ép ily tiszta fényvel ragyog a világtörténelem fényében a költők által is annyiszor magasztalt német hűség.

A népünk ajkán csengő „ne higj magyar a németnek . . .“ nem azon német nemzetre vonatkozik, akinek sorsával, a jelen heroszi harcokban, a mienk is egybeforrt. A világtörténelem arra mutat, hogy a német nemzet szövetségi hűségét sérthe-

tetlennek tartja s különösen, hogy a német ember lezajlott véres küzdelmek után fejedelmének cselekvéseit lelkesen helyesli . . .

Szebb szavakkal a németség e tulajdonságát, mint Heine soraival nem jellemezhetjük:¹ „A szívemig meghat valahányszor látom, hogy nyilatkozik meg ez az alattvalói hűség érzete az egyszerű, természetes emberekben. Oly szép érzés ez! És *oly igazán német érzés! Más nemzetek lehetnek ügyesek, szellemesek, mulattatók, de egy sincs olyan hű, mint a hűséges német nép. Ha nem tudnám, hogy a hűség olyan régi, mint a világ, azt mondanám: német szív találta fel.* Német hűség! ez nem afféle modern szóvirág. Udvaratokban, német fejedelmek, újra, meg újra, örökké zengenie kellene a hű Eckártról és a gonosz Burgundról szóló éneknek, Burgundról, ki az Eckart kedves gyermekeit leölette s az még akkor is hű maradt hozzá. Tietek *a leghűségesebb nép* s tévedtek, ha azt gondoljátok, hogy a vén, hű, értelmes kutya egyszer csak megvész és szentséges lábszárotokba harap“.

Így magasztalja Heine nemzete e kimagasló jellemvonását, az a Heine, aki annyit gúnyolta, ostromozta a német nép félszégességét.

Ma Németország élén II. Vilmos császár áll, kire úgy gondolnak katonái, mint félistenre, mint regebeli hősre . . . mert magán viseli a nagy ember minden bélyegét. Bátor, határozott, akarakterős, lovagias, nyilvános szerepléstől vissza nem rettegő, hatalmas barát, félelmes ellenség. Úgy gyűlölni, mint őt ellenségei és úgy *csodálni*, mint alattvalói teszik, csak rendkívüli egyéniséget lehet. *Az iránta való hűség megingathatatlan . . . mert ő is hű, egyenes, nyílt, szilárd, rettenthetetlen szövetséges . . .*

Sorsunkat oly nemzettel, oly uralkodóval kapcsoltuk össze, ki inkább maga is veszni kész, minthogy szövetségeseit cserben hagyja! . . .

(m. l.)

Március 15.

A legszebb tavaszi rapsugár ragyogta be az öreg Kollégium udvarát nemzetünk legszentebb ünnepén. Még mosolygott is, még az „alma mater“ komor falai is derültebb színt mutattak, mikor mostoha fiai, a „Debreceni Egyetemi Kör“ ifjúsága össze-

¹ „Utazás a Harcban“. Irta Heine Henrik. Fordította Oláh Gábor.

gyült udvarán, hogy bemutassa lelki áldozatát a haza oltárán. A fél 3 órai kezdettel jelzett ünnepélyen nagy számú haligatóság vett részt; ott voltak az egyetemi tanárok s a város vezetői közül többen, továbbá teljes számmal képviselte magát a katonaság is.

A kollegiumi Kántus nyitotta meg az ünnepélyt a „Talpra magyar“! tőle megszokott, lendületes és érzésteljes előadásával, mely után Ferenczy Károly 4. é. hittanhallgató, az Egyetemi Kör elnöke jelent meg az emelvényen. Mindnyájunk várakozását kielégítette. Hatásos, megragadó beszédében, mely nem a megszokott, chronologikus esemény-felsorolás hanem az eszméknek és a lélek húrjainak hangjából olvadt össze szép, lelkesítő szónoklattá, rámutatván a 48-as hős honvédek örökre emlékezetes példaadására, különös nyomatékkal hangsúlyozta úgy a háború alatt, mint a békében reánk váró nagy feladatokat. Majd Thamó Béla 2. éves hittanhallgató szavalt a el Ábrányi: „Napok királya“ c. költeményét. Teljes mértékben fokozta az ünnepi beszéd hatását. Az ünnepély befejeztével, melyet a Kántus a „Himnusz“-szal zárt be, az Egyetemi Kör tagjai megkoszorúzták a Petőfi szobrot, hol Balázs Győző 4. é. hittanhallgató tartott rövid, de költői szépségű, eszmékben gazdag, gyűjtő beszédet. A Kossuth-szobor megkoszorúzása szinte megkétszereződött hallgatóság előtt történt, kik elragadtatásukban tapsal jutalmazták a szobrot megkoszorúzó Ferenczy Károly 4. é. hittanhallgatót.

Ihletet merítve a múlt eszméinek s példáinak gazdag forrásából, lelkileg meggazdagodva távozott a hallgatóság s bizonyára mindannyian szívükbe zárták az egész ünnepély folyton visszatérő, szívből fakadó motivumát: nagy feladatok várnak mi reánk! — Nem mulaszthatom e' azonban kiemelni, hogy az ünnepély összes szereplői hittanhallgatók voltak, bár mindnyájan szeretettel üdvözöltük volna az itthon-maradottak közül más fakultásbeli hallgatót is az emelvényen, a magyar nemzet legszentebb ünnepe alkalmával... **KeGy.**

A Csokonai-kör irodalmi pályázata.

A debreceni Csokonai-kör pályázatot hirdet oly prózai írásműre, amely Debrecen művelődés-, de külörösen irodalom-

történetének valamely korszakával, vagy jelentős szereplőjével foglakozik. Az irodalmi, illetőleg tudományos becsű műnek jutalma az *idősb Komlóssy Arthur emlékalapítványából* 200 kor. A pályaművek kéziratban vagy nyomtatásban, jelíges levéllel vagy anélkül adhatók be, folyó évi október 1-ig a Csokonai-kör titkári hivatalához (Debrecen, Hatvan-utca 44. sz.).

Évzáró karigytülés.

Egyetemünk tanárikarának semesterzáró összkari gyűlése e hó 20-án lesz. Az előadások azonban legnagyobbbrészt e hó végeig tartanak, s a párbeszédi vizsgák szintén rendes időben tartatnak meg.

A Magyar Prot. Irodalmi Társaság

debreceni körének első felolvasó ülése a legfényesebb sikerrel folyt le a kollégium dísztermében április 9-én. Debrecen város intelligens közönségének szokatlanul nagy része hallgatta végig a gyűlést, jeléül az általános érdeklődésnek. A közönség soraiban ott láttuk Baltazár Dezső dr. püspököt, Domahidy Elemér főispánt a ref. egyház lelkészképviselőit, a tudomány egyetem, a lelkész-képző, ref. főgimnázium és a tanítóképző intézet tanárait.

Az estély gazdag műsora, — amely a közönség érdeklődését mindenképpen kielégítette, bizonyosága annak, hogy a társaság a jövőben is igen nagy és hatásos munkálkodásra lesz képes, egyzersmind megmutatta azt a hatalmas tudományos és művészi tőkét, amellyel a debreceni prot. egyház rendelkezik.

A kollégiumi kántus Mácsai Sándor ének- és zenetanár vezetése alatt hangulatos énekszámokkal járult hozzá az ünnepély emeléséhez, amelyet a közönség végig kiváló élvezettel hallgatott.

D. Erdős József egyetemi tanár elnöki megnyitójában hangsúlyozta a szellemi és erkölcsi előrehaladás szükségességét, egyzersmind meg is jelölte a társaság betöltendő szerepét ebben a nagy és szükséges munkában. Kún Béla dr. egyetemi tanár „Világi papok” című nagy értékű előadása pedig a papság protestáns

fogalma meghatározásáról és körülírásáról, alkalmazásáról szólott széles egyháztörténeti, dogmatikai és egyházjogi megalapozással. A közönség nagy tetszéssel fogadta mindkét előadást.

Méltóan illeszkedett bele a magas nivójú műsor keretébe W. Hammerstädt János városi zeneiskolai tanár zongora játéka. Mesteri kidolgozásban adta Bach: d. moll Fantasia-ját. Schubert: Allegro-ját és Burkhardt: Fisdur Bondóját. A közönség tapsai ismételten kihívták a művészt, aki ez alkalommal Beethoven Tündértáncát játszotta hasonló sikerrel.

Az estélyt a kollégiumi kántus éneke zárta be méltóképen.

* * *

A szereplők nevei voltak mások, a nivója ugyanolyan volt a második estélynek is, melyen ott láttuk Baltazár Dezső dr. püspököt, Márk Endre udvari tanácsos polgármestert, Könyves Tóth Kálmán debreceni ref. lelkészt, az egyetem több tanárát, Kesserű Lajos dr. törvényszéki elnököt, a helyi tanintézetek tanárai közül többek és végül rendkívül nagy számú előkelő hölgyközönséget.

A kollégiumi kántus bevezető szép éneke után, melyet Mácsai Sándor kollégiumi ének- és zenetanár vezetett, Zoványi Jenő egyetemi tanár tartotta meg „A reformáció művelődéstörténeti jelentősége“ c. nagyhatású felolvasását. Részletesen ismertette a reformáció művelődéstörténeti hatását és biztos érzékkel mutatott rá a hitújítás főerősségére, amely nem más, mint az egyéniség nagy jogának érvényesítése. A rendkívül tartalmas vonzó előadást a közönség mindvégig feszült figyelemmel hallgatta.

Nagy tetszést keltettek Baja Mihály túrkevei ref. lelkész hangulatos versei is, amelyek részben háborús tartalmúak voltak és nagyban emelték az egésznek nivóját.

Az estély, amelyről a közönség a legjobb benyomásokkal távozott el, méltó megkezdése volt annak a munkának, amelynek végzésére a társaság vállalkozott.

Doktorrá avatás egyetemünkön.

A debreceni tudományegyetemnek nagy jelentőségű ünnepe volt május 13-án. E napon avatta a jogi és bölcsészeti fakultás első rendes doktorait. Az anélkül is szép ünnepi alkalmat különösen emlékezetessé tette annak a bejelentése, hogy a király kitüntető legfelsőbb elhatározásával a debreceni egyetem részére a háborúban hódított hadianyagból adományozta a rektori és dékáni díszjelvényeket, s azok költségét magánpénztárából engedélyezte.

A királyi kegynek ezen kitüntető megnyilatkozása büszkeséggel tölthet el bennünket. Egyetemünk tanári kara épp úgy, mint ifjúsága dicsőségesen vesz és vett részt ebben a világháborúban, s az egyetem vezetése és az ifjúság maga is záloga annak, hogy a háború után új erővel induló magyar kultur munkában is épp olyan részt fog venni főiskolánk, mint e nehéz napok harcaiban. Az elévülhetetlen érdem, amit az egyetem tanárainak és hallgatóinak összesége szerzett iskolánk számára, örökre élni fog azokban a jelvényekben, amelyeket az uralkodó elismeréséből diadalaink fényes bizonyosságából, a hódított hadi anyagból kap a debreceni egyetem.

Ennek a nagy eseménynek méltatására szentelte tizenharmadiki gyűlésének nagy részét az egyetemi tanács. Megjelentek az ünnepségen: Márk Endre udv. tan., polgármester, dr. Kesserű Lajos törv. elnök, Gáthy Bálint, a kir. ügyészség vezetője, dr. Nagy Kálmán, kir. törv. tanácselnök, dr. Fehér Kálmán kir. ügyész, lovag Bergs Lajos járásbíró, dr. Kardos Albert főreáliskolai igazgató és mások.

Az egyetemi tanács részéről dr. Bernolák Nándor rektor üdvözölte a megjelenteket. Majd azután Markovics Lajos törvényeszéki joggyakornokot a jogtudományok, dr. Sebők Imre esztergomi tanítóképző igazgatót pedig a bölcsészeti tudományok doktorává avatták.

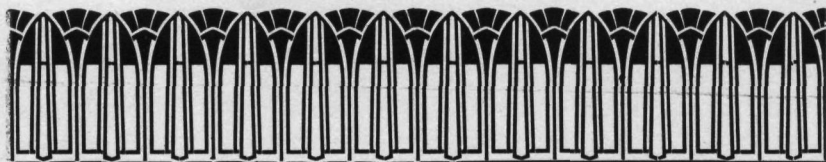
Dr. Bernolák Nándor ezután felolvasta Jankovich Béla kultuszminiszter úrhoz küldött előterjesztését, amelyben kéri

a miniszter urat, hogy ő császári apostoli királyi Felségéhez előterjesztést tegyen az iránt, hogy az egyetemek szokásos jelvényeit részünkre a diadalmas háború győzelmes csataiban hódított hadianyagból méltóztassék legkegyelmesebben adományozni. Felolvasta azután a kultuszminiszter úr leiratát, melyben a miniszter úr értesíti az egyetemi tanácsot, hogy ő császári apostoli királyi Felsége az egyetemi tanács kérelméhez képest az egyetem jelvényeit az ellenségtől elvett hadianyagból előállítva legkegyelmesebben adományozta.

Dr. Bernolák Nándor rektor azután beható szavakkal mutatott rá a kitüntető királyi kegy eme nagy fontosságára. Rámutatott egyetemünknek a háborúban tett nagy szolgálataira és erőteljes szavakkal jelölte meg azt az utat, amelyen iskolánknak haladni kell a jövőben is.

A nagyszámú közönség örömmel és lelkesedéssel hallgatta a rektor szavait, melyben azon legfelsőbb királyi kegyről szólt, mely egyetemünk történetének mindig egyik legkimagaslóbb eseménye lesz.

Tartalomjegyzék.

TANULMÁNYOK: Zueignung. — A napoleoni háborúk német lírája.

Írta: Gáspár Endre. — A Nibelung monda alakjai Aranyánál.

Írta: Fehér Gábor.

TÁRCA. An Germania. von Oláh Gábor. Gáspár Endre. — Német

himnusz. H. von Fallersleben. Juhász Géza. — A haldokló

hősök. L. Uhland. Fehér Gábor.

KÜLÖNFÉLÉK.

Hirdetések felvétetnek a kiadó-
hivatalban, Kollégium

